KRALJICA JELENA – ZAŠTITNICA SIROČADI I UDOVICA I GRADITELJICA CRKAVA

Petra Matijević

OSNOVNA ŠKOLA

Razred: četvrti (4. razred OŠ)

Nastavna tema: Kraljica Jelena

Nastavna podtema: Kraljica Jelena – zaštitnica siročadi i udovica i graditeljica crkava (OŠ KV D.4.1.; OŠ KV D.4.2.)

Odgojno-obrazovni ishodi:

- učenik će moći sažeto opisati povijesni lik i izniman značaj hrvatske kraljice Jelene u kontekstu njezine vladavine i preminuća
- učenik će objasniti značenje povijesnih naziva Majka Kraljevstva i Jelena Dobra
- učenik će uočiti kako je kraljica Jelena, potaknuta i vođena Kristovim Duhom, pomagala najranjivijima
- učenik će nabrojati i locirati crkve koje je dala podići na Gospinu otoku u Solinu
- učenik će povezati povijesnu baštinu kraljice Jelene s velikim jubilejom koji slavimo ove 2026. godine – točno 50 godina od povijesnoga svenarodnog slavlja na Gospinu otoku 1976. godine
- učenik će izraziti vlastitu kreativnost i kršćansku suosjećajnost kroz izradu stvaralačkih zadataka

Metodički pristup: predavačko-prikazivački s elementima stvaralačkog

Oblici rada: frontalni i individualni rad

Nastavne metode: molitveno izražavanje, izlaganje, prikazivanje prezentacije, razgovor, usmeno izražavanje, pisano izražavanje i likovno izražavanje

Nastavna sredstva i pomagala: ploča/pametna ploča, kreda/marker, unaprijed pripremljeni nastavni listići, bilježnica, PowerPoint prezentacija, računalo i projektor

STRUKTURA I TIJEK NASTAVNOG SATA

1. Molitveni početak:

Vjeroučitelj prikazuje na platnu pjesmu solinskog svećenika don Marka: Gospi od Otoka

Jelena dobra, kraljica naša sagradi Tebi na Otoku hram;
Na Otoku ovom, uz Jadro rijeku podiže crkvu u davni dan.
Naši su stari kroz vjekove duge častili Tebe ko jedan svi;
Sklapali ruke, činili dobro, Bog im bi otac, Majka im Ti,
Daj da i danas rodovi novi ostanu vjerni zavjetu tom:
Na Otoku ovom, nad Jelene grobom,
Častiti Tebe ljubavlju svom.
Od Otoka Gospe, Ti gledaj na nas
I Isusa daj nam i moli za nas!

(don Marko Stanić)

Zdravo Marijo…

2. Motivacija i najava teme:

Vjeroučitelj projicira arhivske fotografije iz 1976. godine na kojima se vidi Gospin otok preplavljen tisućama ljudi, zastavama i mladima.

Pogledajte ove stare fotografije. Snimljene su točno prije pedeset godina, u rujnu 1976. godine, na Gospinu otoku u Solinu. Tada su se vaši djedovi i bake, mnoštvo vjernika, okupili na najmasovnijemu crkvenom slavlju u našoj povijesti. A znate li zašto? Došli su proslaviti točno tisuću godina od smrti jedne nevjerojatne žene, hrvatske kraljice Jelene.

I mi danas, 2026. godine, ponosno se sjećamo toga jubileja i zavjetne godine. Danas ćemo otkriti tko je bila ta kraljica čije ime i danas, nakon toliko stoljeća, okuplja živu Crkvu.

Vjeroučitelj prikazuje učenicima slajd s naslovom podteme koji trebaju prepisati u bilježnice: Kraljica Jelena – zaštitnica siročadi i udovica i graditeljica crkava.

3. Obrada sadržaja:

Povijesni okvir i lik kraljice:

Kraljica Jelena, supruga kralja Mihaela Krešimira II. i majka kralja Stjepana Držislava živjela je u 10. stoljeću. U narodu je ostala zapamćena

pod predivnim nazivima – Majka Kraljevstva i Jelena Dobra – i to zbog svoga velikog srca, pravednosti i mira koji je donijela narodu.

Djelovanje Kristova Duha kroz djela milosrđa:

- Zaštitnica slabih (siročadi i udovica): U ono doba gubitak roditelja ili muža značio potpuno siromaštvo i odbačenost. Vođena Kristovim Duhom, Jelena je u tim malenima prepoznavala samog Isusa. Otvarala im je dvorska vrata, hranila ih, odijevala i pružala im zaštitu. Zato opravdano nosi naslov Majka Siromaha.
- Graditeljica crkava: Kraljica Jelena na Gospinu otoku dala je podići dvije crkve: crkvu svete Marije, koja je okupljala narod na molitvu, i crkvu svetog Stjepana, koja je postala grobnica naših kraljeva. Gradeći te crkve, Jelena je zapravo okupljala ljude u živu zajednicu vjernika – Crkvu.

Arheološka zanimljivost današnjega Gospina otoka:

Djeco, ako danas odete u Solin, u crkvu Gospe od Otoka, vi nećete odmah vidjeti te stare kamene zidove koje je kraljica Jelena podigla u 10. stoljeću. Znate li zašto? Zato što su ti pradavni temelji danas pažljivo prekriveni i zaštićeni slojem pijeska. Taj pijesak čuva staro kamenje od propadanja. No taj nam pijesak skriva i jednu veliku vjersku tajnu. Sjetimo se Isusove prispodobe: tko gradi svoj život na prolaznim stvarima, na sebičnosti i slavi, taj gradi kuću na pijesku – kad dođu životne oluje, ta se kuća ruši i nestaje. Kraljica Jelena nije gradila na tome nestalnom pijesku. Ona je svoje crkve i svoj život čvrsto oslonila na Boga, na ljubav prema siromasima. Ona je gradila kuću na stijeni! Zato je njezin spomen ostao čvrst. Predivna je igra povijesti: iako je materijalni pijesak s vremenom prekrio njezino kamenje, njezina djela ljubavi nikakav pijesak zaborava nije mogao zatrpati. Zato i danas, 2026. godine, mi stojimo na toj čvrstoj stijeni njezine vjere.

Rad na izvoru: sarkofag i don Frane Bulić:

Naš poznati arheolog don Frane Bulić 1898. godine u Solinu pronašao je i mukotrpno sastavio sarkofag kraljice Jelene: „U ovom grobu počiva Jelena... Ona, koja je za života bila majka siročadi i zaštitnica udovica, ovdje počiva u miru."

Zavjetna godina na Gospinu otoku:

Godine 1976. svečano su proslavljene dvije obljetnice: trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata te tisuću godina od Jelenina preminuća i gradnje

crkava u Gospinu svetištu. Vjernici su obnovili zavjet vjernosti Kristu, Gospi i Crkvi.

4. Produbljivanje sadržaja:

Vjeroučitelj nudi učenicima da izaberu jednu aktivnost od tri ponuđene aktivnosti (svaki red u učionici dobiva svoj zadatak ili učenici biraju prema afinitetima). Dok učenici rade, u pozadini tiho svira marijanska pjesma „Zdravo Djevo", podsjećajući na ugođaj solinskih dana iz 1976. godine.

Prva skupina:

Izrada nastavnog listića „Kruna milosrđa" (upisivanje konkretnih djela za tekući tjedan).

„Ona je za života bila majka siročadi i zaštitnica udovica…" Hrvatska kraljica Jelena, u povijesti zapamćena kao Jelena Dobra i Majka Kraljevstva, nije ostala poznata po ratovima, već po svojoj dubokoj vjeri i ljubavi prema najslabijima. Njezina najsjajnija kruna bila su njezina djela milosrđa. Danas, 2026. godine, kada slavimo 50 godina od velikih solinskih dana, i mi želimo zasjati tom istom ljubavlju.

Zadatak:

- Upiši djela milosrđa: u svakih od pet praznih dijamanata na traci upiši jedno konkretno dobro djelo koje ti, kao četvrtaš, možeš učiniti ovog tjedna; primjerice, podijeliti užinu, pomoći baki, utješiti tužnog prijatelja, uključiti u igru onoga tko je sâm…
- Ukrasi krunu – oboji krunu i njezine dragulje. Uz rubove nacrtaj jednostavan hrvatski pleter.
- Sastavi krunu: pažljivo izreži traku duž vanjskih linija, spoji krajeve ljepilom prema veličini svoje glave i ponosno je nosi!

Druga skupina:

Sastavljanje teksta na nastavnom listiću „Kraljičina povelja dobrote".

Zamisli da se nalaziš na dvoru kraljice Jelene u Solinu, pokraj rijeke Jadro. Kraljica te pozvala kao svoga glavnog dvorskog pisara. Duboko dirnuta patnjom siromašnih, želi izdati službenu Povelju dobrote – kraljevski zakon koji svi u njezinu kraljevstvu moraju poštovati.

Zadatak:

- Uživi se u ulogu pisara. Koristeći krasopis, dovrši tekst kraljičine povelje. Kraljica želi izdati službenu Povelju dobrote kako bi osigurala da njezino kraljevstvo bude izgrađeno na stijeni pravde, a ne na

pijesku zaborava. Razmisli što bi jedna vladarica koju narod zove Jelena Dobra zapovjedila svojim podanicima kako bi zaštitila udovice i siročad.

- Nakon pisanja, oboji početno ukrasno slovo i rubove.

Treća skupina:

Rad na nastavnom listiću „Zidamo živu Crkvu na Jeleninim temeljima".

„Vi ste Božja građevina... Hram je Božji svet, a to ste vi" (1 Kor 3,9.17). Kraljica Jelena podigla je u Solinu predivne kamene crkve. No ona je dobro znala da zgrade od kamena ne vrijede ako ljudi nemaju ljubavi. Prava, živa Crkva zida se od naših dobrih djela, molitve i zajedništva. Kada je don Frane Bulić otkopao temelje njezinih crkava na Gospinu otoku, pronašao je svjedočanstvo jedne velike kršćanske povijesti. Pijesak u Solinu danas fizički prekriva i štiti stare kamene temelje Jeleninih crkava. Ali prava, živa Crkva zida se u našim srcima na stijeni vjere.

Zadatak:

- Pred tobom se nalazi pojednostavljeni tlocrt (temelji) Jeleninih crkava – veće crkve svetog Stjepana i pokrajnje crkve svete Marije. Upiši vrednote u temelje: u kamene blokove u temeljima upiši kršćanske vrednote koje nikakav pijesak zaborava ne može zatrpati (milosrđe, mir, molitva...).
- Izgradi živu Crkvu danas: u prazne prostore unutar tlocrta crkava napiši po jedan konkretan primjer kako ti u svome razredu, u svojoj školi, obitelji i župi možeš biti „živi kamen" koji gradi zajedništvo.
- Oboji i ukrasi: temelje podebljaj tamnijom bojom (da izgledaju čvrsto poput kamena), a unutrašnjost crkve ukrasi svijetlim bojama koje predstavljaju radost Duha Svetoga.

Učenici imaju deset do dvanaest minuta za stvaralačke aktivnosti. Vjeroučitelj po isteku vremena proziva po jednog predstavnika svake od tri predložene aktivnost da predstavi razredu svoj uradak.

5. Sinteza:

Vjeroučitelj ponovno usmjerava pogled učenika na sliku/tekst natpisa koji je pronašao don Frane Bulić:

Djeco, kamen koji je don Frane Bulić pronašao na Gospinu otoku nije običan povijesni spomenik. Taj uklesani natpis – epitaf – zapravo je osobna iskaznica njezina srca. Pismo na njemu svjedoči: „Ona, koja je za života bila majka siročadi i zaštitnica udovica, ovdje počiva u miru."

Primijetite jednu stvar: na njezinu sarkofagu ne piše koliko je kruna imala, koliko zlata ili koliko je dvoraca posjedovala. Ostalo je zapisano samo ono što je dala drugima. Odrekla se sjaja kraljevstva u trenutku svoje najveće zemaljske slave i moći. Time nam je pokazala istinsku kršćansku poniznost i primjer služenja drugima. Njezin mir u Bogu i naslov Jelena Dobra zaređeni su ljubavlju prema siročadi i udovicama. Kristov Duh je po njezinim rukama gradio živu Crkvu, a njezine kamene crkve u Solinu postale su dom te ljubavi.

- Što je ostalo trajno zapisano na Jeleninu grobu nakon tisuću godina?
- Zašto je njezino ime i danas važno u Crkvi?

Pri kraju sinteze, vjeroučitelj dijeli printani listić s planom ploče koji će učenici zalijepiti u svoje bilježnice:

Kraljica Jelena – zaštitnica siročadi i graditeljica crkava

- Kraljica Jelena (preminula 976. godine) – žena kralja Mihaela Krešimira II.
- U povijesti poznata kao *Majka Kraljevstva* i *Jelena Dobra*.
- Vođena Kristovim Duhom, život je posvetila djelima milosrđa prema siročadi i udovicama.
- Jelenine crkve na Gospinu otoku u Solinu:
  - crkva sv. Marije (za okupljanje puka i vjernika)
  - crkva sv. Stjepana (grobnica hrvatskih kraljeva)
- Pronalazak sarkofaga: don Frane Bulić (1898.)
- Veliki jubilej (1976. – 2026.): 50 godina od povijesne proslave Tisućite obljetnice u Solinu (Veliki zavjet).
- Naš poziv danas: Biti „živo kamenje" i nasljedovati Jelenu Dobru u ljubavi!

6. Aktualizacija:

Kad su se prije točno pedeset godina, te povijesne 1976. godine, naši stari okupili na Gospinu otoku, oni nisu samo gledali u prošlost. Oni su obećali da će čuvati kršćanske korijene. Sada je red na nama. Godina je 2026. Vi na svojim glavama držite „Krune milosrđa", u bilježnicama imate „Kraljičine povelje" i „Temelje žive Crkve".

Danas pijesak na Gospinu otoku i dalje pokriva i čuva stare zidine, ali ne smije pokriti našu vjeru. Isus nas i danas pita: Na čemu vi gradite svoj četvrti razred? Na „pijesku" sebičnosti, ogovaranja i svađe, ili na „sti-

jeni" dobrote i ljubavi? Kraljica Jelena danas nema svoje ruke na zemlji – ona ima *vaše* ruke! Tko su danas „siročad i udovice" u vašem razredu? To su oni koji se osjećaju usamljeno, oni koje nitko ne želi u igri, prijatelji kojima teže ide učenje. Gradeći mir u razredu, vi danas prepisujete tekst s Jelenina sarkofaga u svoje živote. Tako i vi gradite svoju kuću na stijeni.

Gradeći mir u razredu, dijeleći užinu s onim tko nema i pružajući ruku prijateljstva onomu tko plače, vi danas prepisujete tekst s Jelenina sarkofaga u svoje živote. Tako i vi postajete dio Velikog zavjeta i žive Crkve koja traje.

Vjeroučitelj poziva učenike na trenutak tišine u kojem svatko u srcu donosi odluku:

- Koje ću jedno djelo s Jelenina natpisa prepisati u svoj život već danas kada izađem iz ove učionice?

Pred kraj sata, vjeroučitelj dijeli radni list samovrednovanja koji će učenici ispuniti i zalijepiti u svoje bilježnice.

a) Kako sam razumio/razumjela današnju temu? *(Zaokruži kamenčić koji najbolje opisuje tvoje znanje)*
   - Čvrsti temelj – mogu bez problema objasniti zašto kraljicu Jelenu zovemo Majkom Kraljevstva i znam koje je crkve sagradila u Solinu.
   - Temelj u izgradnji – znam tko je bila kraljica Jelena, ali bih morao/morala još malo ponoviti pojedinosti o crkvama i jubileju iz 1976. godine.
   - Potrebna mi je pomoć – teško mi je zapamtiti povijesne podatke i trebam pomoć vjeroučitelja da mi pojasni natpis sa sarkofaga.

b) Moje sudjelovanje na satu *(Iskreno označi kvačicom tvrdnje koje se odnose na tebe)*
   - Pažljivo sam pratio/pratila vjeroučiteljevu priču i gledao/gledala arhivske fotografije iz Solina.
   - Aktivno sam sudjelovao/sudjelovala u razgovoru o tome tko su danas siročad i udovice u našem svijetu.
   - Trudio/Trudila sam se i pokazao/pokazala kreativnost prilikom izrade svog stvaralačkog zadatka.
   - Poštovao/Poštovala sam rad drugih učenika u razredu.

7. Molitveni završetak:

Zdravo, Djevo

Zdravo, Djevo, svih milosti puna,
vječnog sunca ogrnu te sjaj.
Oko čela zvjezdana ti kruna,
ispod nogu stenje pakla zmaj.
Rajska Djevo, kraljice Hrvata,
naša Majko, naša zoro zlata,
odanih ti srca primi dar,
primi čiste ljubavi nam žar.

Od Otoka Gospe, ti gledaj na nas, Isusa daj nam i moli za nas!

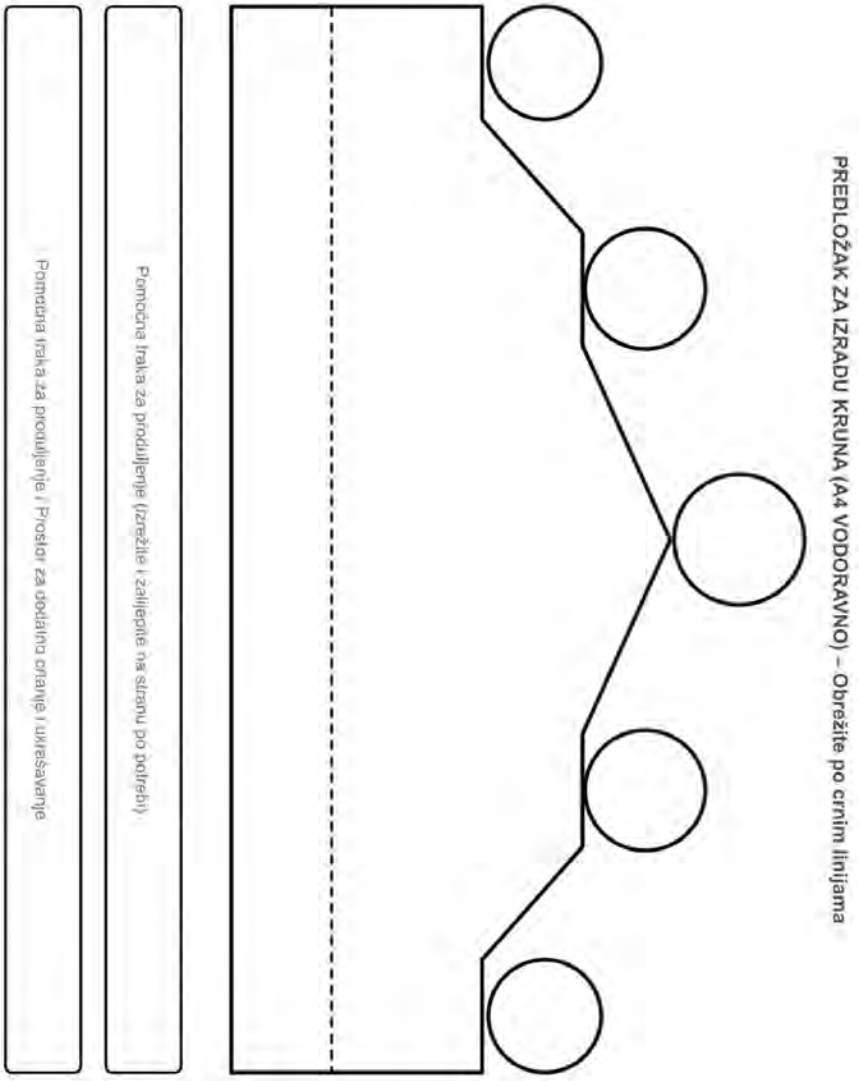

Mihael Matijević, 3. r.
Naslov: Portret kraljice Jelene
Mentor: Nada Vuković, prof., V. gimnazija „Vladimir Nazor", Split
https://mrezerijeci.com/portret-kraljice-jelene-mihael-matijevic/

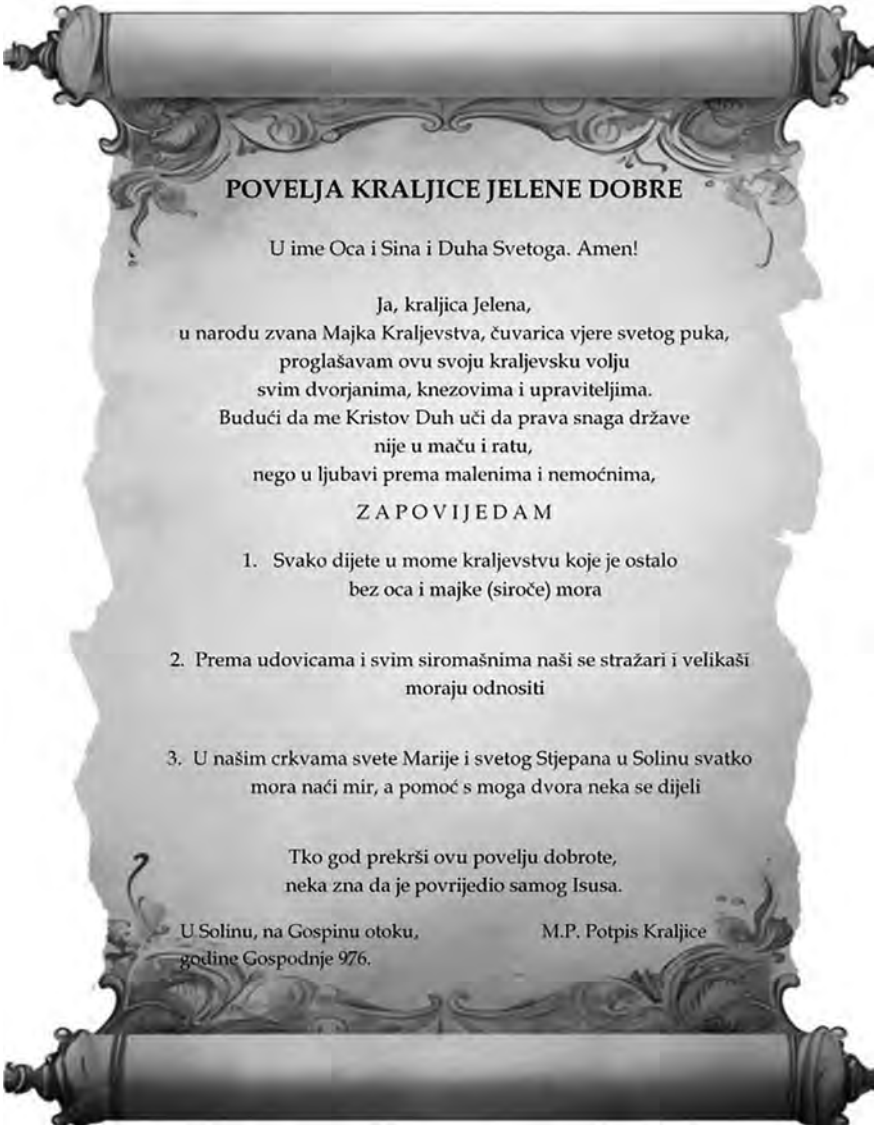
PRILOZI ZA RAD U SKUPINAMA

Prva skupina:

(Upute za izrezivanje: Izreži traku duž vanjskih crnih linija ✂)

Druga skupina:

POVELJA KRALJICE JELENE DOBRE

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen!

Ja, kraljica Jelena,
u narodu zvana Majka Kraljevstva, čuvarica vjere svetog puka,
proglašavam ovu svoju kraljevsku volju
svim dvorjanima, knezovima i upraviteljima.
Budući da me Kristov Duh uči da prava snaga države
nije u maču i ratu,
nego u ljubavi prema malenima i nemoćnima,

ZAPOVIJEDAM

1. Svako dijete u mome kraljevstvu koje je ostalo
bez oca i majke (siroče) mora

2. Prema udovicama i svim siromašnima naši se stražari i velikaši
moraju odnositi

3. U našim crkvama svete Marije i svetog Stjepana u Solinu svatko
mora naći mir, a pomoć s moga dvora neka se dijeli

Tko god prekrši ovu povelju dobrote,
neka zna da je povrijedio samog Isusa.

U Solinu, na Gospinu otoku, M.P. Potpis Kraljice
godine Gospodnje 976.

Treća skupina:

